

P

PAKİŞ, Yahya

(1940-2008)

Nakşî-Hâlidî şeyhi, âlim.

Günümüzde Batman'ın Kozluk ilçesine bağlı Ulaşlı köyünde doğdu. Babası Abdurrahman Bey, annesi Reyhan Hanım'dır. Önceki beş çocuğunu kaybeden ailesi yaşaması umuduyla ona Yahya ismini verdi. Anne tarafından Seyyid, baba tarafından Abbâsî olan Yahya'nın ilim geleneğine sahip dedeleri Şark bölgesine Bağdat'tan gelmişlerdir. Temel dinî bilgileri Ulaşlı köyünde imamlik ve müderrislik yapan babasından aldı. Din eğitiminin zor şartlarda yürütüldüğü o dönemde yöredeki gençleri medresesinde yatılı olarak yetiştiren babasının ders halkasına katıldı; Arapça ve Kürtçe *Mevlid*'i, Şâfîî fıkhına dair *Gā-yetü'l-ihtisâr* ve *es-Sirâcü'l-vehhâc*'i okudu. Bölgedeki birçok âlimden ders aldı. Nakşî-Hâlidî kolunun önemli temsilcilerinden Suriyeli Ahmed el-Haznevî'nin halifesi Molla Abdürrezzak Efendi'den Molla Câmî'nin *el-Fevâ'idü'z-Ziyâ'iy-ye* adlı şerhini ve Teftâzânî'nin *Şerhu'l-Akâ'id*'ini okuyup öğrendi. Tasavvufu tanışmasına da bu zat vesile oldu. İcâzet alacağı ve medresesinde uzun yıllar müderrislik yapacağı Ahmed el-Haznevî'nin en meşhur halifesi Abdülhakim Hüseyinî'nin yanına gidip medrese tahsilini tamamladı ve yirmi yaşını doldurmadan icâzet aldı. 1960-1962 yıllarında Manisa ve Edirne'de askerlik görevini yerine getirdi. Dönüşte Kozluk, Doğubayazıt ve Silvan'ın çeşitli köylerinde beş altı yıl fahri imamlik yaptı. İlk hac yolculuğunu 1967'de gerçekleştirdi. Mürid ve talebelerinin artması üzerine 1968'de mürşidinin medresesinde ders vermeye başladı. Aynı yıl Şeyh Abdülhakim, oğlu Muhammed Râşid Erol'a hilâfet verdi. Kışları Bitlis'in, yazları da Kozluk'un köylerinde ders okuturken şeyhinin irşad faaliyetlerine de katıldı. İlk defa din görevlisi olarak resmî vazife aldı. Şeyhi 1970'te Gadir'den Menzil'e taşınırken Yahya Pakişi de beraberinde götürdü. 1972'de vefat eden Şeyh Abdülhakim Hüseyinî'nin yerine altı halifesi arasından oğlu Muhammed Râşid Erol geçti.

Yeni dönemde de Muhammed Râşid'e bağlanarak aynı heyecanla hizmete de-

vam etti. 1974-1979 yıllarında Batman ve Kurtalan'da imam-hatiplik ve müderrislik yaptıktan sonra 1979'da Şanlıurfa Halîlürrahman Balıklıgöl Camii'nde göreve başladı. Bu dönemde tadrîs ve irşad üzerine yoğunlaştı. Şanlıurfa'da Hz. İbrahim Halilullah Kültür ve Eğitim Vakfı'nda düzenli dersler verdi, sohbetler yaptı. Şehrin önde gelen âlimleriyle il müftülüğü bünyesinde bir fetva komisyonu oluşturup dinî meselelere çözümler bulmaya çalıştı. Yurt içi ve yurt dışından ilginin artması ilme ve tasavvufa vâkîf âlimlere olan ihtiyacı arttırdı. Muhammed Râşid Efendi'nin tavsiyesiyle 1987'de emekliye ayrılan Yahya Efendi İstanbul'a yerleşti. Burada ilmî ve tasavvufî çalışmalarına hız verdi. İlâhiyat öğrencilerine gruplar halinde ders okuttu. Hizmet anlayışında hiçbir zaman ilimle tasavvufu birbirinden ayrı düşünmedi. Bu anlayışını sohbetlerinde, "Meşrebimizde ilim tasavvufun bir adım ilerisindedir" sözleriyle vurgulardı. Yahya Efendi hayatının her döneminde kitaplarla meşgul oldu. Şahsî kütüphanesinde mevcut İslâmî ilimlere ait pek çok eseri defalarca mütalaa etti, bunları tashih, takrir ve notlarla zenginleştirdi.

Yahya Efendi'ye mürşidi tarafından 1988'de tarikat hilâfeti verildiği halde mürşidi hayatta olduğu sürece kendi adına inâbe vermedi. Onun vefatından (Ekim

Yahya Pakişi

1993) sonra hizmetlerini İstanbul-Beylerbeyi Emniyet mahallesindeki Buhara İlim ve Hizmet Vakfı bünyesinde sürdürmeye başladı. Günlük dersler yanında haftalık ilmî ve tasavvufî sohbetler düzenledi. Binlerce talebesi oldu, pek çok talebesine icâzet, oğlu Hamit Efendi'ye icâzet yanında 2002'de tarikat hilâfeti de verdi. Dergâhı pek çok kişinin mânevî sığınağı idi. Bu dönemde yurt içi ve yurt dışı seyahatlere hız verdi, geniş kitlelere dinî-ahlâkî hizmet anlayışını götürdü. Bu bağlamda hemen her yıl hacca gitti. Nakşî-tasavvufî geleneğin önemli temsilcilerinin yurt içi ve yurt dışındaki dergâh ve kabirlerini ziyaret etmeye özen gösterdi. Yahya Efendi 20 Ocak 2008'de İstanbul'da vefat etti ve Gebze Molla Fenari civarındaki aile kabristanına defnedildi.

Eserleri. Yahya Pakişi'nin risâle tarzında telif eserleri bulunmakta, onun tasavvufî geleneğin bazı eserlerini de Türkçe'ye aktardığı bilinmektedir. **Telif: 1. İslam Akaidi** (İstanbul, ts. [Geçit Yayınevi]). Eserde aile reisinin aile fertlerine öğretmesi gereken temel inanç esasları sade bir dille anlatılır. **2. Risâle fi beyâni mâhiyyeti'r-râbîta** (müellif nüshası, 22 sayfa). Râbitanın mahiyetini, türleri, faydası ve meşruyetini açıklamak, cevazına yönelik eleştirilere cevap vermek üzere Arapça yazılmış bir eserdir. Burada râbitanın bir ibadet olmadığını, dolayısıyla şirk olarak nitelendirilemeyeceğini, bunun müminleri sevip onlarla birlikte olma amacını taşıdığını ileri sürer. Hâlid-i Bağdâdî, Şeyh Fethullah Verkânîsi ve Şeyh Abdullah Fasîh gibi şahısların sözlerinden alıntılarla bu fikrini destekler. Eseri müellifin öğrencisi Süleyman Taş *Râbîta Risâlesi* adıyla Türkçe'ye çevirmiştir (İstanbul 1998). **3. Sohbet Gülşeni** (İstanbul 2007). Yahya Efendi'nin sohbetlerinden derlenmiştir.

Tercüme: Gazzâlî, *el-Münkız mine'd-dalâl* (İstanbul 1988); *Eyyühe'l-veled* (*Ey Oğul*, Ankara, ts. [Seba Ofset], Süleyman Taş ile birlikte); *Sühreverdî, Avârifü'l-Maârif* (İstanbul 1988, Dilaver Selvi ile birlikte); *Ahmed b. Zeynî Dahlân, ed-Dürrerü's-seniyye fi'r-red ale'l-Vehhâbiyye* (*Teveşşül: Vehhabilere Red*, İstanbul 2001, Süleyman Taş ile birlikte); Yahya Efendi, bu çeviride Şeyh Abdülhak Abdurrahman takma adını kullanmıştır); İbn Atâullah

el-İskenderî, *el-Hikemü'l-Atâiyye (Hikmetler ve İzahı)*, İstanbul 2003, Süleyman Taş ile birlikte); Şa'rânî, *el-Envârü'l-kudsiyye fî ma'rîfeti kavâidi's-süfiyye (Tasavvuf Kaideleri Hakkında Kudsi Nurlar)*, İstanbul 2006, Süleyman Taş ile birlikte); Sıbgatullah el-Arvâsî, *el-Minah* (der. Hâlid Ölekî, *Minah*, Menzil Yayınları, ts.); Fethullah el-Verkânîsî, *Âdâbü't-tarika-tî'n-Nakşibendiyye (Âdâb-ı Fethullah)*, İstanbul, ts., oğlu Hamit Pakiş ile birlikte); Ahmed İsâ Âşûr, *Birrü'l-vâlideyn (Anne, Baba ve Evlat Hakları)*, İstanbul 2007, Süleyman Taş ile birlikte); Ahmed İzzeddin el-Beyânûnî, *Sebîlü'l-hüdâ ve'l-amel (Hidayet ve Amel Yolu)*, İstanbul, ts., Süleyman Taş ile birlikte); Hamza Muhammed Sâlih Accâc, *el-Vesâya min Resûlillâh (Hz. Resulullah'dan Vasiyetler)*, İstanbul, ts., Süleyman Taş ile birlikte); Şerif Ahmed Efendi, *Hâlidîyye Âdâb-ı Risâle-i Hâlidîyye* (Osmanlıca'dan Latin harflerine çevrilmiştir: İstanbul, ts., Süleyman Taş ile birlikte).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Ataullah el-İskenderî, *Hikmetler ve İzahı* (trc. Yahya Pakiş – Süleyman Taş), İstanbul 2003, s. 218; Hamza M. Sâlih Accâc, *Hz. Resulullah'dan Vasiyetler* (trc. Yahya Pakiş – Süleyman Taş), İstanbul, ts. (Geçit Yayınları), s. 98-101; Fethullah el-Verkânîsî, *Âdâb-ı Fethullah* (trc. Yahya Pakiş – Hamit Pakiş), İstanbul, ts. (Bakanlar Matbaacılık), s. 113-114; Şerif Ahmet Efendi, *Halidîyye Adab-ı Risâle-i Halidîyye* (haz. Yahya Pakiş – Süleyman Taş), İstanbul, ts. (Geçit Yayınları), s. 83-84 (maddenin yazımında Pakiş'in ailesi ve yakın çevresinden alınan bilgilerden faydalanılmıştır).

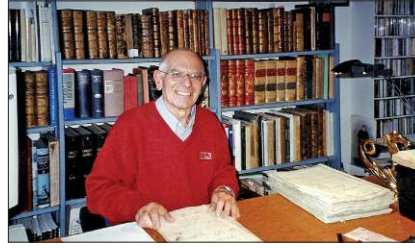
ÖMER PAKİŞ

PANZAC, Daniel

(1933-2012)

Fransız asıllı Osmanlı tarihçisi.

1 Eylül 1933'te Fransa'nın kuzeyinde ki Lille şehrinde doğdu. Lille Üniversitesi'nde tarih okuduktan sonra Provence'a gitti ve Aix-en-Provence'ta ikamet etti. Burada Alès, Manosque ve Aix liselerinde tarih öğretmeni olarak çalışırken tarih araştırmalarıyla ilgilendi. Centre National de la Recherche Scientifique'te (CNRS) iki yıllık geçici görevi tezini bitirmesine imkân verdi. XVIII ve XIX. yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nde veba konulu tezi iki kitap halinde neşredildi. 1985'te Centre National de la Recherche Scientifique'e sürekli üye seçilen Daniel Panzac burada, Groupe de Recherches et d'Études Sur le Proche-Orient (1985-1988) ve Institut de Recherches et d'Études Sur le Monde Arabe et Musulman (1989) adlı merkez-

Daniel Panzac

lerin müdürü oldu. 1997-1999 arasında European Association for Middle-East Studies başkanlığı yaptı. 1992'de Osmanlı Devleti ve Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal tarihinin altıncı uluslar arası kongresini hazırladı ve sunulan tebliğleri bastırdı.

Panzac'ın birbiriyle bağlantılı çalışmaları yeni konuları gündeme getirdi. İlk konusu olan hastalıklar (veba ve kolera) tarihine bağlı olarak tarihî demografi hakkında (çoğu XIX. yüzyıldaki Mısır çerçevesinde) birkaç makale yazdı. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin nüfusuna dair 1941-1990 arasında hazırlanıp basılmış olan araştırmaların bibliyografyasını hazırladı. Hastalıkların tarihçisi sıfatıyla sağlık âdetleri ve politikaları tarihinin de uzmanıydı. Veba ve karantinayla ilgili iki kitabı yanında yirmi kadar makale ile Marcel Proust'un babası ve döneminin önemli bir sağlık koruma uzmanı olan Adrien Proust hakkında üçüncü bir kitap kaleme aldı.

XVIII ve XIX. yüzyıllardaki salgınların deniz yoluyla yayıldığını tesbit eden Panzac, Akdeniz denizciliğine de eğildi. Bu tür araştırmalar için çok zengin olan Chambre de Commerce de Marseille arşivlerinden çok faydalandı, başka arşivlerde de çalıştı. Osmanlı Devleti'nde deniz ticareti hakkında yirmiden fazla makale yanında (Caravane maritime) Avrupalılar'la Osmanlılar'ın Osmanlı suları içindeki deniz ticaretine dair kitabını da 2004'te bitirdi. Bu çalışmalarını sırasında ilgi alanları Doğu Akdeniz'den Batı Akdeniz'e kadar uzandı. Ayrıca deniz ticaretini incelerken korsan dünyasını da araştırdı. Hem korsanlık ve leventlik hem de onların ticaret ve diplomasi alanlarındaki etkileriyle ilgili çalışmalar yaptı. Kuzey Afrika korsan devletlerinin son zamanları hakkında bir eseri de 1999'da çıktı. Bu arada Osmanlı Devleti'nde, 1562 ile 1923 arasında donanmanın durumuna dair önemli bir eser kaleme aldı. Bu eserde hem gemiler hem denizciler hem de Osmanlı strate-

jisi ve deniz politikasını titizlikle inceledi. 7 Aralık 2012'de öldüğü sırada XVIII. yüzyıl sonunda Venedik ile Tunus münasebetleri hakkındaki son kitabını henüz bitirmişti.

Eserleri: *La peste dans l'Empire ottoman: 1700-1850* (Louvain 1985; kısaltılmış Türkçe tercümesi: *Osmanlı İmparatorluğunda Veba: 1700-1850*, İstanbul 1997); *Quarantaines et lazarets: l'Europe et la peste d'orient, XVIIe-XXe siècles* (Aix-en-Provence 1986); *La population de l'Empire ottoman: cinquante ans (1941-1990) de publications et de recherches* (Aix-en-Provence 1993); *Les corsaires barbaresques: La fin d'une épopée, 1800-1820* (Paris 1999; İngilizce'ye tercümesi: *Barbary Corsairs. The End of a Legend, 1800-1820*, Leiden 2005); *Le docteur Adrien Proust: père méconnu, précurseur oublié* (Paris 2003); *La caravane maritime: marins européens et marchands ottomans en Méditerranée, 1680-1830* (Paris 2004); *La marine ottomane: de l'apogée à la chute de l'empire, 1562-1923* (Paris 2009). Makalelerinden derlenen kitapları: *Commerce et navigation dans l'Empire ottoman au XVIIIe siècle* (İstanbul 1996); *Population et santé dans l'Empire ottoman (XVIII-XXe siècles)* (İstanbul 1996). Editör olarak hazırladığı eserler: *Les ottomans en Méditerranée: Revue de l'occident musulman et de la Méditerranée* (sy. 39 [1985]); *Turquie, la croisée des chemins: Revue du monde musulman et de la Méditerranée* (sy. 50 [1988]); *Les arabes, les turcs et la révolution française: Revue du monde musulman et de la Méditerranée* (sy. 52-53 [1989]); *Les villes dans l'Empire ottoman: activités et sociétés. Tome 1: Les sources, les hommes, les réseaux* (Paris 1991); *Tome 2: Habitat, modes de vie, édifices économiques collectifs* (Paris 1994); *Les balkans à l'époque ottomane, Revue du monde musulman et de la Méditerranée* (sy. 66 [1993]); *Histoire économique et sociale de l'Empire ottoman et de la Turquie (1326-1960): Actes du sixième congrès international tenu à Aix-en-Provence du 1er au 4 juillet 1992* (Paris-Louvain 1995); *la France et l'Égypte à l'époque des vice-rois: 1805-1882* (Kahire 2002, André Raymond ile birlikte).

NICOLAS VATIN

PATANİ, Ahmed

(bk. FETÂNİ, Ahmed).